

'N ERNSTIGE WORSTELING OM 'N WERKLIKE GELOOFS-ETIEK

Bespreking van

HENDRIK VAN OYEN, *Evangelische Ethik I, Grundlagen. Die Anwaltschaft des Geistes*, Verlag Friedrich Reinhardt A.G., Basel (s.j.).

I. INLEIDING.

(a). Aanvanklik het ondergetekende 'n kort resensie van ongeveer één bladsy oor hierdie eerste deel van PROF. VAN OYEN se „*Etiëk*” geskryf, maar by noukeuriger kennismaking met die motiewe en inhoud van hierdie werk, onder andere deur die herhaaldelike bespreking daar-

van met my seniorstudente aan wie ek dit voorgeskrywe het, het ek die resensie teruggehou en besluit om hierdie kort artikel daaroor te skryf.

(b). Alhoewel PROF. VAN OYEN self op bladsy 8 beweer dat hy met hierdie evangeliese etiek „'n eie weg inslaan”, sou ek nie beweer dat dit 'n „nuwe Etiek” is nie. Wat wel nuut is, is die vorm, die inkleding van die stof, maar die inhoud, bv. die motiewe, stam uit die wêreld van Paulus en Luther. ROLAND H. BAINTON maak op bladsy 178 van sy boek „*Here I Stand*”, 3rd Printing, 1956, die volgende opmerking oor die etiek van Luther: „. . . the forgiven, unpretentious sinner has vastly more potentialities than the proud saint.

The righteousness of the sinner is no fiction. It must and it will produce good works, but they can never be good if done for their own sake. They must spring from the fount of the new man. “Good works do not make a man good, but a good man does good works.” Luther variously described the ground of goodness. Sometimes he would say that all morality is gratitude. It is the irrepressible expression of thankfulness for food and raiment, for earth and sky, and for the inestimable gift of redemption. Again morality is the fruit of the Spirit dwelling in the heart of the Christian. Or morality is the behaviour becoming the nature of one united with Christ as the bride with the bridegroom. As there is no need to tell lovers what to do and say, so is there no need for any rules to those who are in love with Christ. The only word that covers all this is faith. It removes all the inhibitions arising from worry and sets man in such a relationship to God and Christ that all else will come of itself.”

Soos ons straks sal aanstip, kom hierdie motiewe byna almal netso by VAN OYEN voor, bv. die feit dat geloof geen „fiction” is nie, maar aktuele realiteit; en waar Luther sê: „it springs from the fount of the new man,” daar het VAN OYEN 'n hele afdeling „*Der neue Mensch*” (bls. 64 v.v.). Die motief by Luther van: “Again morality is the fruit of the Spirit dwelling in the heart of the Christian”, word deur VAN OYEN genoem: „die Anwaltschaft des Geistes”, wat hy so sentraal stel, dat hy dit as subtitel van sy „*Etiek*” gekies het. Netsoos Luther sê “Here are no need for any rules to those who are in love with Christ,” kom VAN OYEN ook tot die besluit: „Es ist Anwaltschaft des Geistes, die den Christen in diese Lage hineinführt und ihn dort braucht. Da gibt es keine allgemeine Regel und Prinzipien . . . Wir sehen z.B., wie frei und unprinzipiell Paulus . . . Weisungen gibt.” (bls. 219).

Ek wil geensinds beweer dat PROF. VAN OYEN in sy uitwerking van bv. die Staat, dieselfde weg as Luther sal uitgaan nie, maar ek wou alleen op die merkwaardige ooreenkoms in die motiewe by beide heenwys. Ons kon vir hierdie doel netso goed ook Calvyn se hoofmotiewe genoem het.

Wat egter merkwaardig is, is dat PROF. VAN OYEN die motief van die „dankbaarheid,” wat by beide Luther én Calvyn 'n groot rol in hulle

etiese denke speel, byna geheel en al links laat lê het. Dit is natuurlik nie noodsaaklik om hierdie motief ter sprake te bring nie, maar dit is tog my mening dat dit met groot vrug en duidelikheid in 'n boek oor die „Grondslae van die Teologiese Etiek” aangewend kan word, veral binne die Protestantisme.

Alhoewel ek dus nie sal wil beweer dat hierdie boek 'n „nuwe Etiek” is nie, sal ek tog wel wil sê dat hier *opnuut* 'n ernstige worsteling is om 'n geloofsetiek op bybelse grondslag en langs reformatoriese riglyne.

II. ENKELE HOOFMOTIEWE.

(a). *Die Realisme van die Geloof.* Een van die hoofmotiewe in die boek van VAN OYEN is dat hy weereens opnuut in alle lewensgebiede en in alle verhoudinge waarin die mens staan, iets van die *realiteit* van die heilsgesbeure in Jesus Christus sigbaar, hoorbaar en voelbaar wil laat word. Hy wil weereens duidelik maak: Met die koms van Jesus Christus het daar *werklik* iets *gebeur*, iets wat nie maar net as objektiewe feit 'n historiese perfectum van die verre verlede is nie, maar iets wat *werklik*, hier-en-nou nog voortwerk met dieselfde dinamiek, frisheid en aktualiteit as tweeduusend jaar gelede.

Dit is 'n groot verarming van ons geloof (en bygevolg van ons teologies-etiese denke) as hierdie realisme ontbreek en ons meen dat die koninkryk van God, die krag van die koningsheerskappy van God, alleen maar iets van 'n ander wêreld (d.w.s. van die hemel) en van 'n ander tyd (d.w.s. van die toekoms) is. Dit is wel één aspek, van die koninkryk van God, nl. dat dit alreeds aangebreek het en ook hier-en-nou onder ons is. „Aber dieser endgültige Entscheid gestaltet sich, nach der Auffassung der biblischen Schriftsteller, schon im Vollzug des Gehorsame hier in dieser Weltzeit” (bls. 216-ons onderstreping). (Sien ook bls. 94).

Ek meen dat ek hierdie motief van VAN OYEN se „*Etiek*” met die volgende twee bybelwoorde kan saamvat: Met die koms en werk van Jesus Christus „het die koninkryk van God waarlik by julle gekom” (Luk. 11 vers 20), en Markus 9 vers 23 wat VAN OYEN self op bls. 14 aanhaal: „alle dinge is moontlik vir die een wat glo.”

(b). *Die Pneumatologiese Motief.* Bogenoemde bybelse realisme kan (indien ek PROF. VAN OYEN reg begryp) alleen verwaarloos word en sodoende tot blote objektiwiteit verstar, indien ons in ons lewe en denke die werk van die Heilige Gees uit die oog verloor. Wie egter gehoorsaam luister na die bybelse getuienis aangaande die Heilige Gees, dié weet dat God Sy Heilige Gees gestuur het om tussen Hemelvaart en Wederkoms van Christus te getuig, ons van sonde geregtigheid en oordeel te oortuig (bls. 24), aan die gelowige mag te gee om moedig teen die mag van die sonde en die Duiwel te stry (bls. 198, 201 en 204) en ons in alle waarheid te lei (bls. 23), ook wat die weg van ons etiese lewe uit die geloof betref.

Dit is God self nl. God die Heilige Gees, wat Gods werk in die wêreld verder voer en laat geld (bls. 23). En nou is hierdie belofte van God aangaande die kragtige werk en leiding van die Heilige Gees ook nie weer iets van die verre verlede nie, maar dit is 'n werklikheid waaruit ons alreeds hier-en-nou met volle vertroue en vreugde mag lewe (bls. 98).

(c). *Die Motief van die Magte*. Daar is verskillende bybelse beelde waarmee die versoening in Jesus Christus en die werk van die Heilige Gees beskryf kan word. 'n Baie bekende beeld is die beeld van stryd en oorwinning oor die magte van die sonde, die Satan en die dood. VAN SELMS noem hierdie beeld van stryd en oorwinning in verband met die versoening, die mitologiese beeld. Die Nuwe Testament praat dikwels van die oorwinning wat deur Jesus Christus oor die magte van hierdie wêreld behaal is, terwyl die Heilige Gees meer as een keer deur die Bybel gesien word as Krag van God in die voortsetting van hierdie oorwinning in die wêreld. En nou maak VAN OYEN dikwels van hierdie motief, van hierdie beeld gebruik in die uitwerking van sy „*Etiëk*”. Op bls. 14 sê hy o.a. die volgende in hierdie verband: „der christliche Glaube bekennt sich zu einem Geführtwerden von Gottes Geist, durch die Gemeinschaft mit Jesus Christus, in der Kraft Gottes, die man zum Leben braucht, einem aus der Fülle der Kraft Gottes geschenkt wird . . . Alles Handeln braucht, um von der Absicht zur Tat zu kommen, Macht. So ist Macht die Asche, um welche in der Welt alles Handeln kreist.” Die mens in sy „Anfechtung” (bls. 49) staan onder allerlei „Gesetzesmächte”, staan bv. vandag in 'n kultuurkrisis „in der die Mächte der Finsternis alles Leben zu zerstören drohen” (bls. 54). Ook die magte van die Staat, Kultuur en Tegniek kan tot hierdie demoniese, onpersoonlike, nihilistiese magte verword (bv. bls. 197). „Die entscheidende Frage st die, ob es überhaupt eine Macht gegen diese Macht gibt.” (bls. 198). Die antwoord is dat hierdie bevrydende mag die mag van Gods liefde in Jesus Christus is (bls. 14 en 30). In verband met die Christelike *Etiëk* wil VAN OYEN daarop wys „dass ein Handeln aus der Anwaltschaft des Geistes biblisch als ein Handeln aus der Macht (*exousia*—Freimacht), Christus und der Eermächtigung zur Mandatarschaft in der Welt verstanden wird”. (bls. 93). „Diese Eermächtigung ist eine Begnadigung Gottes . . . Das ethische Handeln ist so zu sehen als ein Berufen- und Befähigtwerden vom Geiste Gottes . . . Es ist ein Handeln aus der Ermächtigung Gottes zu seinem Dienst” (bls. 94). (Vgl. ook bls. 204).

(d) *Die Juridiese Beeldspraak en Spraakgebruik*. Dit is 'n baie bekende spreekwyse in die Bybel waar daar bv. van reg, geregtigheid, getuie, vry-spraak en so meer sprake is. Dit is ook 'n baie bekende en dikwels-gebruikte beeldspraak in die Teologie bv. in die anselmiaans-beïnvloede kerklike versoeningsleer. Ons noem hier slegs twee sodanige beelde wat in die uitwerking vsn sy „*Etiëk*” 'n beslissende rol speel, nl.:

(i) *Die Anwaltschaft des Geistes* dws. die Pleitbesorgerskap van die

Heilige Gees, die Parakletos, die Advocatus, wat Gods saak by die mense en die mense se saak by God bepleit (bls. 23). Natuurlik lê in die woord „Anwaltschaft” tegelykertyd ook die bogenoemde motief van mag, vry-mag en magsverlening om kinders van God te word, opgesluit, maar VAN OYEN laat ook die juridiese aspek daarvan sy volle gewig kry.

(ii) *Die Mandatarschaft en die Beeldskap* van die mens dws. die mens, as beelddraer van God hier op aarde, het ’n *opdrag* van Godswêë teenoor homself, sy medemens en die aarde waarop hy woon.

PROF. VAN OYEN sit hierdie saak soos volg uiteen: Die term Bild Gottes „sagt aus, dass der Mensch eine ihm zugesprochene Würde” besit . . . „Worin besteht nun diese Würde der Gottenbenbildlichkeit? Die Antwort kan nur diese sein: der Mensch ist auf dieser Erde der *Mandatar* Gottes in dessen Schöpfung. Dieses Mandatarsein, diese *repräsentative* Funktion des Menschen hat in sich eine dreifache Gleiderung des Handelns: 1. Umgang mit Gott, 2. Umgang mit dem Mitmenschen, 3. Beherrschung der Erde im Namen Gottes” (bls. 37 en 38). „Die Gottebenbildlichkeit enthüllt wohl ihr tiefstes Geheimnis in der Gabe des Wortes”, die „Wortmächtigkeit” wat deur God aan die mens geskenk is (bls. 38). En nou is dit so dat „das Wort stiftet Gemeinschaft. Das Wort gestaltet das Du-Ich, das „Wir”.” (bls. 204). „Gleichwie das Wort und Wortmächtigkeit zum ursprünglichen Wesen des Menschen gehören, seine „Natur” bilden, so ist ihm auch wesenhaft das Ausgerichtetsein auf Gemeinschaft mit Gott und Menschen” (bls. 68). En nou is die verband tussen die beeldskap as Wortmächtigkeit en die Mandatarschaft dit, dat die mens deur die woord tot mandataris geroep kan word, deur die woord sy *opdrag*, sy mandaat kry (bls. 39 en 111). God is die Du „das uns ruft und zur Verantwortung, zur Mitarbeit, zur Vertretung (dws. tot Mandatarschaft) heranzicht” (bls. 39). Die inhoud van hierdie roeping, hierdie opdrag, hierdie mandaat, is die volgende: „der Mensch ist von Gott berufen, in seiner Gemeinschaft zu leben, mit dem Mitmenschen von dieser ursprünglichen Gottesgemeinschaft her das Zusammenleben zu gestalten und von dieser Gestaltung aus sich „die Erde untern zu machen”, das heisst, sich auf dieser Erde ein wohnliches Gehäuse zu machen, die Erde zur Heimat umzuwandeln.” (bls. 39).

(e) *Die Motief van die Positiewe Waardering van die Skepping.*

As laaste motief wil ons hierdie bogenoemde noem, alhoewel daar nog ander motiewe is bv. van die „Verbond” en die figuur van die „Navolging”.

Alreeds uit die laaste sitaat hierbo blyk die positiewe instelling van VAN OYEN teenoor die medemens as skepsel van God, al is dit ook ’n gevalle mens, én teenoor die aarde as skepping van God. Op bls. 75 maak hy die opmerking: „Der Mensch ist nicht schon von der Schöpfung her schuldig”, en wys op bls. 151 daarop: „Die biblische Botschaft ist keineswegs weltflüchtig und weltverneinend . . .” ja, „die Liturgie Gottes ist

als Ausdruck der gottgehörigen Existenz zutiefst mit der Liebe und dem Lob der Erde verbunden" (bls. 187). „Wir dürfen, als Beauftragte Gottes in seiner Schöpfung, diese Schöpfung lieben" (bls. 185) en daarom mag ons Kultuur en so meer skep, „denn es ist Gottes Welt, in der er schafft." Die ontarding kom eers dan wanneer ons verhouding met ons medemens van die verhouding met God losgemaak word; én wanneer ons verhouding tot die wêreld, van die diens aan en gemeenskap met God en ons medemens losgemaak word (bls. 151, 191 en 194). Maar ook tænoor die gevalle mens kan die gelowige nie afsydig staan nie. Die Kerk is juis in hierdie wêreld geroep. Egte, bybelse humaniteit beteken juis „die Aufgeschlossenheit für den Mitmenschen als Bruder, der ist wie man selbst" (bls. 137. Vgl. ook bls. 151 en 182).

(f) *Opmerking.*

Hierdie motiewe en beelde is natuurlik nooit los van mekaar te sien nie. Die juridiese motief van die „Anwaltschaft" is bv. baie nou verbind met die motief van die magte. Hierdie motiewe en beelde is juis die materiaal waarmee VAN OYEN sy „*Etiëk*" opbou, die drade waarmee hy die patroon van sy gedagtegang tot 'n geheel saamweef.

Laat ons nou nagaan hoe hierdie motiewe tot 'n „*Etiëk*" uitgebou word:—

III. UITWERKING.

PROF. VAN OYEN werk sy „*Etiëk*" uit onder drie groot gesigspunte wat hy uit 1 Kor.:13 ontleen, nl. Geloof, Liefde en Hoop.

(a) *Geloof.*

Die Christelike lewe is 'n lewe uit die geloof (bls. 13). Die vraag van die Christelike *Etiëk*, is die vraag na die regte lewe en handeling uit die realiteit van hierdie geloof in die hier-en-nou van die huidige situasie (bls. 22). Hy wat ons hierdie geloof skenk, ons daarin lei en bewaar, én ons harte oopmaak vir die Heilige Skrif uit wie se gehoor hierdie geloof voortkom, is die Heilige Gees (bls. 13, 14 en 15). Daarom is die Christelike *Etiëk* die metodiese besinning wat van die gawe van die Heilige Gees uitgaan (bls. 30). Hierdie *Etiëk* van die „Anwaltschaft des Geistes" weet van die ingang van God in hierdie wêreld-in-nood deur Jesus Christus, weet dat God ons nie as wese agtergelaat het nie, maar aan ons die belofte van die inwoning van Sy Heilige Gees gegee het. Die *Etiëk* van die „Anwaltschaft" mag werklik leef uit die vervulling van hierdie belofte en weet dat God eenmaal alle dinge nuut sal maak (bls. 88-89.).

Die moderne mens is vasgevang in die totalitêre wetsmagte van die duisternis wat dreig om sy bestaan volkome sinloos te maak (bls. 54). Hierdie wetsmagte is die aanvegting van die moderne mens. Die wet hou altyd iets knellends, pynliks, liefdeloos en onpersoonliks in sigself (bls. 60).

Maar nou mag die *Etiëk* van die „Anwaltschaft" deur die goedheid van God heenwys op die troue God wat ons van hierdie dodelike mag

(bls. 62) van wetsbinding bevry (bls. 77-79). Hierdie woord van vry-spraak uit die dwang van die wet, gebeur onder leiding van die Heilige Gees wat hierdie bevrydende Woord van God laat hoor en aan die mens mag gee om daaruit te handel (bls. 80). So word die weg vir die mandatarisskap van die mens op aarde weer geopen, die weg om weer regte mens en egte persoon te wees (bls. 83 vv.), want handeling uit die pleit-besorgerskap van die Gees, is handeling uit mag, bemagtiging tot mandatarisskap in die wereld (bls. 93), is handeling uit hierdie bemagtiging tot Sy diens (bls. 94), is lewe uit die vertroue dat God ons wel deur die leiding van Sy Gees op die regte weg sal lei (bls. 98). Jesus Christus het die wet vervul en deur die geloof kan ons deelhê aan die kindskap van God (bls. 114); deur die geloof ontdek ons in die volheid van hierdie vervulling nie die wet en wet-magte nie, maar die liefdesgebod as die nuwe grondslag vir 'n nuwe lewe in persoonlike (en nie wetmatige nie) gemeenskap met God, ons medemens en tot sinvolle vorming van die lewe in hierdie wêreld tot Sy diens (bls. 111-112).

(b) *Die Liefde.*

Met hierdie laaste sinsnede het ons al uitgekom by die drieledige gestalte van die liefde. Toe ons gesê het „gemeenskap met God” het die liefde as *agape* sigbaar begin word; toe ons gesê het „gemeenskap met ons medemens” het iets van die *philia* deurgeskemer, en toe ons gesê het „sinvolle vorming van die lewe in hierdie wêreld,” het daar iets van die *eros* deurgeklink.

(i) *Agape, die Liebe der Hingabe.*

Agape is die nu-testamentiese begrip vir lewensgemeenskap met God in Jesus Christus (bls. 127). Hierdie *agape* is die dragende grond en sin van ons lewe (bls. 127), is die inter-trinitariese liefde tussen God, die Vader, Seun en Heilige Gees en daarin tegelyk die liefde waarmee God tot ons mense kom (bls. 127). Hiervandaan kring die *agape* tot 'n ruimer gebied uit. Dit roep die mens op tot liefde tot God met sy hele bestaan, met sy hele hart en siel en verstand (bls. 131); tegelykertyd roep dit ons op om soos Jesus Christus ingekom het in die nood van ons bestaan en die bevrydende lig van die *agape* laat skyn het (bls. 141), ook draer en vervuller van hierdie *agape* te wees teenoor ons medemens in armoede en nood (bls. 136). Die *agape* op die horisontale gebied van die medemenslikheid onder leiding van die Heilige Gees leef uit die vertikale inslag van die *agape* van God in Jesus Christus (bls. 134).

(ii) *Philia, die Liebe der Ordnung.*

aa) *Die aard van die Philia.* Alhoewel die gelowige weet dat hy onverloorbaar in Gods hand geborge is, leef hy tog in die wêreld, staan hy vir die huidige tog nog in hierdie wêreldtyd van sonde en verganklikheid (bls. 142). Die Bybel is dan ook nie van die wêreld afgewend, wêreldvreemd en wêreldvyandig nie (bls. 151). In hierdie wereldlike instansies en ordeninge staan alles onder die teken dat dit deur God geskenk is vir

ons gebruik om in dankbaarheid God daarmee te verheerlik en te dien (bls. 153). Die ruimte van die *Philia* is eintlik dié ruimte waarin die hele lewe in sy sosiale en politiese aspekte sig afspeel (bls. 159), dit is die „Gestalt der bürgerlichen Sittlichkeit, ohne deren Wirkung und Geltung keine Gesellschaft und auch keine Kirche innerhalb der Gesellschaft“ moontlik sou wees nie (bls. 160). Die gebod van die *Philia*, „ist im Dasein des Menschen ein notwendiges Wissen um ein bindendes Mittsein mit anderen, das zugleich ein Für-andere-Dasein in sich trägt“ (bls. 160). *Philia* is die noodwendige, kontinue ordeningsgestalte van die menslike eksistensie (bls. 116).

bb) *Die Verband tussen Philia en Agape en die gevolglike interesse van 'n christelike Etiek in die Philia.*

Eerstens moet opgemerk word dat die *Philia* nie reglynige voortsetting van die genade, van die *Agape* is nie. „Eine geradlinige Erklärung der Ordnungsmacht aus der Gnade und eine ungebrochene Beziehung ihrer Gestalt auf die *agape* führt zu ganz unerwünschten Folgen!“ (bls. 177), soos bv. wanneer ons o.g.v. 'n verkeerde eksegese van Rom. 13 sou beweer dat die staatsmag en Gods mag reglynig en identiek is en die Staat dus onfeilbaar is en absolute gehoorsaamheid kan eis.

Tweedens is dit netso fataal indien ons sou beweer dat daar geen verband tussen die *philia* en God, tussen die *philia* en die *agape* bestaan nie. Dan sou ons toegee dat die *philia* 'n eie wet en mag, 'n autonomie en eie outoriteit in en uit sigself besit waar die Wet en Woord van God geen seggenskap het nie. Dit is juis die ontaarding van die *philia* wanneer dit meen dat dit die eerste sê het en 'n eie outoriteit en waarde besit, los van God (bls. 152), wanneer die mens „nicht mehr in ihnen die Güte Gottes sondern die Güte des Dinges, des Geldes, der Ehre, der Macht oder der Begierde sucht, dann ist er auf falschen Wege . . .“ (bls. 152).

Daar is dus tog wel 'n verhouding tussen die *philia* en die *agape*, maar nie 'n reglynige verhouding nie. Die verhouding is veeleer te sien as 'n dialektiese spanning. Die *philia*-werklikhede kan ons eers reg verstaan en waardeer as ons weet dat hulle hulle oorsprong in die goedheid en liefde van God het (bls. 154-155). So is in die *philia* as die orde van burgerlike sedelikheid, die bewarende goedheid van God te sien (bls. 160). En nou is dit juis hier waar die noodwendige interesse van die christelike Etiek vir die *philia*-gestaltes ontstaan en moet ontstaan, anders hang die Christelike Etiek in die lug (bls. 159). Die taak van 'n christelike Etiek m.b.t. die *philia* is om „das Leben in dieser Weltzeit auf die Frei-macht Gottes, die *exousia* des Geistes, hin zu erhellen . . . das heisst also, dass die *philia* von der *agape* erhellt, erlöst werden darf“ (bls. 173). Die christelike Etiek moet teenoor die outonomie van die *philia*, teenoor die veronderstelling van die *philia* van die vrye, harmoniese persoonlikheid (bls. 172) en teenoor die ontaarding van die *philia* tot 'n saaklike, harde, onpersoonlike, onmenslike wettiese ordening — teenoor hierdie ontaarding van die

philia moet die Christelike Etiek die kritiese, gesondmakende en regstellende woord vanuit die *agape* hoorbaar laat word, en daarop wys dat eers in die *agape* daar nie net van die bewarende liefde van God sprake is nie, maar ook van sy versoenende, verlossende liefde (bls. 181).

(iii) *Eros, die Liebe der Erzeugung.*

aa) *Die aard van die Eros.* Die mens lewe op en in die wêreld. „Der Mensch (*adam*) ist auf die Stofflichkeit (*adama*) der Erde ausgerichtet” (bls. 183). Nou moet die mens iets teenoor die wereld-dinge sê (bls. 184). Hy sê dit deur iets van die wêreld te maak, iets uit die wêreld te skep, deur die bebouing van die akker wat die wêreld is. „Die Kultur ist das gesamte Erzeugnis des künstlichen Liebesaktes” (bls. 185), dws. van die Eros. Hieruit spruit die hele kultuur, tegniek, wetenskap, kuns e.s.m.

bb) *Die Teologiese Betrekking van die Eros.* Gesien vanuit Gods Woord, blyk dit dat „die Erde Gottes ist und jede Beheimatlichung, vom Menschen zustande gebracht, eine Führung desjenigen, dem allein die Erde gehört, und der sie auf seine Zwecke hin ausrichtet” (bls. 187). „Auch der Eros ist als Aspekt der Mandatarschaft eine Form der Liebe. Wir dürfen, als Beauftragte Gottes in seiner Schöpfung, diese Schöpfung lieben” (bls. 185), en uit hierdie *eros* skeppend iets in hierdie wêreld tot stand bring. Die sin van die *eros* in hierdie verband is dat dit ’n dienende funksie het (bls. 189), dat dit vir diens teenoor God en ons medemens ingespan word. Dit „bekommt erst dort seine Zweckmässigkeit und seinen Sinn, wo es der Gemeinschaft dient” (bls. 189). Nog een laaste aspek van die *eros* is dat dit, behalwe dat dit in Sy diens staan, uitgestrek is „auf die Zukunft Gottes hin” (bls. 188), m.a.w. ons moet weet dat die *eros* begrens en, synde van hierdie bedeling, voorlopig is, dat dit soos die ganse skepping reikhalsend moet uitsien na die nuwe hemel en nuwe aarde.

cc) *Die ontarding van die Eros.* Die verleiding van die *eros* lê in „die Souveränität des Erzeugnisses, die nun den Menschen an das Produkt bindet und ihn zum Sklaven seiner eigenen Arbeit erniedrigt” (bls. 189). Dan word die magte van die *eros* tot demonie (bls. 198). „Wie die kosmische Nächte (*exousiae*) walten und regieren sie über das Leben der Menschen. Die vom Menschen geschaffenen Gegenstände erhalten nun eigenen, in sich, statt in Gott, befestigten Wert” (bls. 190). Die sin van die dinge lê dan nie meer in God nie, maar in sigself, immanent, outonoom en by die mens (bls. 191). Dan staan dit nie meer in diens van God en die medemens nie, maar dien dit die demoniese doel van die magte van die duisternis.

dd) *Die Taak van die Christelike Etiek en die Eros.* Netsoos by die *philia*, het die *christelike* Etiek ook ’n taak binne die ruimte van die *eros*. Dit moet weereens die dialektiese spanning oopdek en vir die *eros* aantoon dat nie die *eros* God is nie, maar die Vader van onse Here Jesus Christus; dat nie die *eros* die eerste woord spreek nie, maar slegs die derde woord na die *philia* en die *agape*.

Vanuit hierdie beligting moet die christelike Etiek weer die *eros* in sy regte, dienende funksie herstel, en teenoor die demoniese ontaarding van die *eros* aantoon dat die verlossende vrymag van God groter is as die magte van die duisternis (bls. 198-201).

(iv) *Die Samehang tussen hierdie gestaltes van die liefde.*

Hierdie samehang het alreeds in bogenoemde uiteensetting geblyk. Op bls. 194 sit PROF. VAN OYEN dit soos volg uiteen. *Agape* „ist die Liebe als Antwort auf Gottes Liebe“. *Philia* is „die Liebe als Liebe zum Nächsten“ en *eros* „der Aufgelassenheit des Menschen der Natur gegenüber.“ Maar hierin lê ’n rangorde opgesluit. Die ontaarding van die twee laer vorme van liefde lê daarin dat dit sig losskeur van die vorm bokant hom bv. as die *philia* nie meer aan die *agape* verbonde is nie, en as die *eros* nie meer oog het vir die diens van die naaste wat in die *philia* opgesluit lê.

(d) *Die Hoop.*

Naas die liefde en die geloof, is die *hoop* die derde groot gesigspunt waaronder VAN OYEN sy „Etiek“ belig en uitwerk. Hoewel hy baie kort daarvoor handel, flits die *hoop* oral in die werk deur. Onder die leiding van die Heilige Gees, mag ons alreeds in hierdie tyd die lig van die opstanding van Jesus Christus op alle lewensgebiede en in al die donker skuilhoeke van die menslike bestaan en lewe laat val (bls. 205). Maar dit is juis hier waar die *hoop* te pas kom nl. dat ons mag *hoop* en vertrou dat God ons, deur die leiding van Sy Gees, *alreeds hier* in Sy diens wil gebruik en deur ons nederige diens hierdie wêreld wil help en wil regeer (bls. 216-218). Maar die *hoop* het ook ’n eskatologiese aspek: dat ons in die *hoop* weet dat Christus die uiteindelijke oorwinnaar is, gee aan ons handeling uit die realiteit van die geloof, *hoop* en vreugde (bls. 222). Maar hierdie lewe uit die geloof in *hoop* en vreugde, is daarom ook altyd ’n lewe uit die gebed (bls. 223). Maar wie leer ons bid, en wie bid vir ons? Die antwoord is: Dit is die Heilige Gees, ons Pleitbesorger, wat, volgens Gods Woord, met onuitspreeklike sugtinge vir ons intree. So staan ook die perspektief van die *hoop* onder die beligting van die „Anwaltschaft des Geistes.“

IV. SLOTOPMERKINGS.

In bostaande uiteensetting, het ons alreeds ’n paar opmerkings gemaak. Soos seker alreeds deurgeskemer het, het ons groot waardering vir die reeds beskryfde motiewe van die realisme van die geloof en leiding van die Heilige Gees, en die daarmee samehangende motief van die magte, asook vir die positiewe waardering wat VAN OYEN vir die skepping het. En ook teen die uitwerking, hoewel elke navorser sy eie metode het, het ons weinig opmerkings.

Minder-gelukkig is, ons insiens, die juridiese beeldspraak van die „Mandatarschaft“ en die Beeldskap. My beswaar is veral i.v.m. dié punt waar daar van die „Mandatarsein“ gepraat word as ’n „repräsentative

Funktion" van die mens. Ek wil nie sê dat PROF. VAN OYEN ooit soos B. Bartmann, in sy rooms-katolieke handboek van die dogmatiek, sal beweer: „die Kirche ist der in der Zeit fortwirkende Christus" nie. Maar dit is vir my wel 'n vraag of die Bybel (behalwe in die geval van die plaasvervangende lyding van Jesus) hierdie figuur van representasie op hierdie wyse ken. Die vraag is of in die figuur van die apostolaat die nuntius, die martus nie veelêr deur die Bybel, soos in die Romeinse reg, gewoonweg as bode gesien is, sonder 'n representatiewe funksie nie? Myns insiens is die enigste egte „Mandatar Gottes" op die aarde, God self, nl. God die Heilige Gees. Die mens as nuntius besit dus, myns insiens, geen „Würde der Gottebenbildlichkeit" nie; die nuntius besit dus geen waardigheid nie, bly maar altyd bode. As daar wel sprake van waardigheid en krag is, dan is dit alleen maar die waardigheid en krag van die Goeie Boodskap wat deur die enigste „Mandatar", nl. die Heilige Gees voortgedra word.

Ek self sou liewer gewoonweg van die mindergekompliseerde begrip „opdrag" uitgegaan het, in plaas van die meer-gekompliseerde „Mandatarschaft" en „Gottebenbildlichkeit" By hierdie opdrag tot verkondiging en lewe uit die realiteit van die geloof, sou ek dan heengewys het op die figuur van die *apostolaat* en die werklikheid van die Kerk. Merkwaardig is dat PROF. VAN OYEN byna nêrens direk oor die Kerk spreek nie. Ons wil hier nie verder oor die verhouding Kerk en Christelike Etiek spreek nie, maar net na hierdie moontlikheid van die uitwerking van die plek van die Kerk in 'n Christelike Etiek, heenwys. Ek glo dat hy wat oor die plek, taak, opdrag en bewogenheid van die Kerk in 'n wêreld van nood, bybels dink, tot netso 'n positiewe instelling teenoor alle lewensgebiede en menslike vraagstukke sal kom, as hy wat van die figure van die mandaatskap en beeldskap uitgaan.

Ons het alreeds vroeër 'n opmerking gemaak oor die merkwaardige gemis van die motief van die *dankbaarheid* in hierdie „grondslae van 'n teologiese Etiek." Ek is wel bewus van die gevare wat die driedeling Sonde, Verlossing en Dankbaarheid, inhou, maar ek glo tog dat dit 'n reformatoriese motief is wat met groot vrug teen sekere rigtings aangewend kan word. Behalwe Rome, wil ek net één rigting hier in Suid-Afrika noem, wat ook polities van groot belang is, nl. die feit dat baie Anglikaanse teoloë in ons land meen dat naaste-diens die een-en-die-al is van die Godsdien. Vir hulle is Godsdien, naastediens; dit gaan vir hulle nie om „doctrine" nie, maar om „practice what you preach." My beswaar is juis dat dit naderhand „practice without preaching" word, of soos Luther dit gestel het: sogenaamde goeie werke, „sonder dat 'n mens 'n gelowige Christen is, het geen waarde nie. Hulle (d.w.s. goeie werke) is dwase, ydele, vervloekte sonde, want wanneer goeie werke as grond van regverdigmaking gedoen word, is hulle nie meer goed nie." Nou is dit juis my beswaar, dat die Dankbaarheid deur genoemde rigting geleidelik verskuif word onder die hoof: Verlossing. Los van die „eerste en groot gebod."

word die „tweede wat hiermee gelykstaan” hoogstens tot ’n religieuse sosialisme. En nou is dit my opvatting dat dit juis iets is wat in sommige Anglikaanse kringe in ons land gebeur.

Nou wil ek nie sê dat die situasie in Europa presies dieselfde is as hier by ons nie, maar ek dink dat PROF. VAN OYEN vanuit die motief van die dankbaarheid wel ’n krities-gesondmakende woord teenoor sekere rigtings in Europa kon gespreek het. Die motief van die dankbaarheid sou ook pragtig ingepas het by die bedoeling van VAN OYEN wat deur die hele „*Etiëk*” voelbaar is, nl. dat die Evangelie nie weer ’n nuwe wet is in die wettiese sin van die woord nie. Soos reeds gesê, is dit nie noodsaaklik om hierdie motief van die dankbaarheid ’n prominente plek te gee nie. Dit is egter wel nuttig. PROF. VAN OYEN het bv. dieselfde rigting nagestreef en doel bereik wat ons hierbo onder die motief van die dankbaarheid genoem het, toe hy van die noue verbinding van die *philia* en *eros* met die *agape* gespreek het.

Ons is egter baie bly oor hierdie ernstige worsteling om ’n werklike geloofsetiek. Ons het alreeds ’n tydjie gelede VAN OYEN se „Kennisleer” ontvang en so-pas die tweede deel van sy „*Etiëk*”. Ons hoop om binnekort nog op hierdie twee boeke terug te kom.

B. J. ENGELBRECHT.
